

Robert Kurek

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

**MIKROUBEZPIECZENIA NA ŚWIECIE
– DZIAŁANIA KOMERCYJNE
I NIEKOMERCYJNE INICJATYWY WSPIERAJĄCE**

Streszczenie: Mikroubezpieczenie to specyficzny rodzaj ubezpieczenia skierowany do osób mało zarabiających, oparty na klasycznych zasadach i procesach ubezpieczeniowych. Idea mikroubezpieczeń rozwinięta została, aby znieść jedną z barier rozwojowych dla osób ubogich, a zarówno inicjatywy sektora niekomercyjnego, jak i oferta sektora komercyjnego pokazują, że dopasowane do potrzeb i dobrze opracowane produkty wywołują bardzo duże zainteresowanie. Mikroubezpieczenia są także częścią składową wielu płaszczyzn partnerstwa między państwem a sektorem prywatnym, które pozwala na zarządzanie ryzykiem związanym z katastrofami naturalnymi (powodziami, obsunięciami ziemi), są wspólnym instrumentem obniżania podatności na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi, a także polem do opracowania specjalnych programów gospodarczych (dla mikroprzedsiębiorstw) lub społecznych (edukacyjnych, zdrowotnych, żywieniowych itp.).

Słowa kluczowe: mikrofinanse, rozwój, mikroubezpieczenia, kraje rozwijające się, ryzyka egzystencjalne

1. Wstęp

Od czasu gdy twórca idei mikrokredytu, Muhammad Yunus, otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla w 2006 r., finanse w skali mikro przeżywają prawdziwy boom. „Mikrofinanse” oznaczają najczęściej oferowanie podstawowych usług finansowych osobom o niskich dochodach. Rozwinięciem tego pojęcia jest dodanie, że osoby takie mogą być „dotknięte zjawiskiem wykluczenia finansowego” [10] lub że chodzi o mikroprzedsiębiorców albo o osoby posiadające nieregularne źródła dochodu lub pozbawione stałych dochodów. W przedmiotowym ujęciu do sfery usług mikrofinansowych należą m.in. mikropożyczki i mikrokredyty, mikrooszczędności, mikrolokaty, mikroubezpieczenia i inne finansowe udogodnienia (np. transfer pieniędzy). Osobom biednym i o niewielkich dochodach stwarza się możliwość chronienia swoich rodzin przed zagrożeniami o charakterze finansowym, rozpoczęcia lub dalszego finansowania przedsięwzięć gospodarczych lub po prostu wykorzystania udogodnień, jakie daje system finansowy.

Wraz z rozwojem produktów finansowych dla najbiedniejszych pojawiła się również idea mikroubezpieczeń. Rozumienie mikroubezpieczeń jako „małych ubezpieczeń” jest oczywiście błędne. Wielu potencjalnych klientów chętnie nabyłoby „normalne” („duże”) ubezpieczenie, ale tradycyjne produkty są poza ich możliwościami finansowymi. Aby mikroubezpieczenia były tanie i dostęp do nich był możliwy dla szerokich mas, konieczne były zmiany w postrzeganiu tego typu oferty przez ubezpieczeniowy sektor komercyjny oraz współdziałanie organizacji i instytucji niekomercyjnych. Zaangażowane strony wspomagają kształtowanie oferty mikroubezpieczeniowej, mają wpływ na warunki ubezpieczenia, zarządzanie i administrację umowami ubezpieczeniowymi oraz na sposoby dystrybucji. Dopiero aktywna współpraca obu grup nakierowana na specyfikę odbiorców, uwzględniająca ekonomiczne i społeczne znaczenie mikroubezpieczeń, umożliwia ich intensywny rozwój, który zauważalny jest z początkiem XXI w.

Celami opracowania są scharakteryzowanie przykładowych działań komercyjnych i niekomercyjnych inicjatyw, które mają wpływ na rozwój mikroubezpieczeń, a także analiza wybranych problemów stanowiących barierę dla ich rozwoju.

2. Ogólna charakterystyka mikroubezpieczeń

Mikroubezpieczenie to **specyficzny rodzaj ubezpieczenia skierowany do mało zarabiających oparty na klasycznych zasadach i procesach ubezpieczeniowych**. Idea mikroubezpieczeń ma swoje podstawy w stwierdzeniu, że brak dostępu do ubezpieczenia jest podstawowym ograniczeniem rozwojowym dla ubogich osób mających nieregularne źródła dochodu lub pozbawionych stałych dochodów. Na swój sposób mikroubezpieczenia powielają sprawdzony już mechanizm mikrokredytów – obecność lokalnych partnerów do współpracy z podmiotem komercyjnym, niskie składki płacone w niewielkich odstępach czasu, zastosowanie nowoczesnej lub nietradycyjnej technologii do obsługi wielu klientów. Typowe oferty ograniczają się do określonego obszaru terytorialnego lub zbiorowości lokalnej i dopasowane są do specyficznych potrzeb odbiorców – osób w szczególności narażonych na ryzyko egzystencjalne.

Podstawowe produkty będące przedmiotem ubezpieczeń w skali mikro to ubezpieczenia zdrowotne i wypadkowe (w tym związane z niepełnosprawnością) jako te, które chronią zdrowie i zdolność do pracy człowieka. Ubezpieczenia, których przedmiotem jest życie, to proste, terminowe ubezpieczenia na życie, będące zabezpieczeniem zaciągniętego kredytu (powiązane z mikrokredytami). Popularne są również ubezpieczenia, których celem jest sfinansowanie kosztów pogrzebu po śmierci. Z ubezpieczeń majątkowych realizowane są chroniące prawa majątkowe – szczególnie posiadane „czynniki produkcji” (ubezpieczenia rzeczowe), a także ubezpieczenia rolne (utrata plonów wskutek suszy lub powodzi oraz zwierząt od padnięcia). Ubezpieczenia te finansowane są wprawdzie przez relatywnie niskie składki ubezpieczonych, przez co zaoferowany może być tylko ograniczony zakres

świadczeń (odszkodowań), ale i tak pozwalają na przetrwanie sytuacji kryzysowej bez utraty dochodów lub zwiększenia zadłużenia i „trzymanie się” z dala od nieformalnych (lichwiarskich) sposobów finansowania.

W swej istocie mikroubezpieczenia pozwalają poprawić sytuację zdrowotną lub ekonomiczną dotkniętych zdarzeniami lub ich rodzin i są decydujące w ograniczaniu ubóstwa. Adresatami produktów mikroubezpieczeniowych są najczęściej:

- osoby o niewielkich, często nieregularnych zarobkach,
- samodzielnie podejmujący działalność gospodarczą (drobni rzemieślnicy, kupcy, drobni rolnicy),
- pracujący w szarej strefie (bez formalnego statusu zatrudnienia),
- legitymujący się niskim i ograniczonym poziomem wykształcenia,
- niemający dostępu (lub mający dostęp, ale w ograniczonym zakresie) do standardowych produktów finansowych i ubezpieczeniowych,
- żyjący na granicy ubóstwa,
- osoby w wysokim stopniu narażone na ryzyko, z którego istnienia nawet nie zdają sobie sprawy.

Usługi mikroubezpieczeniowe mogą być oferowane przez wyspecjalizowane podmioty – zakłady ubezpieczeniowe, których działalność ma *stricte* komercyjny charakter, a także świadczone na zasadzie samoubezpieczenia – przez zakładanie przez samych zainteresowanych towarzystw ubezpieczeń wzajemnych (spółdzielni ubezpieczeniowych) – typowych przedsiębiorstw *non-profit*. W obu przypadkach zarówno wdrożenie mikroubezpieczeń, jak i ich funkcjonowanie ściśle zależą od towarzyszących instytucji o charakterze rządowym lub pozarządowym, których rola na rynku mikroubezpieczeń jest nie do przecenienia. Ogólnie wszystkie instytucje towarzyszące mają na celu działania o charakterze pomocowym i najczęściej dążą do rozwiązania problemu biedy i zagwarantowania podstawowego zakresu bezpieczeństwa socjalnego w oparciu o podejście rynkowe. Ich działalność w stosunku do sektora komercyjnego najczęściej ma partnerski charakter, ale często wiąże się również z aktywnym uczestnictwem w tworzeniu oferty mikroubezpieczeń. Aktywność instytucji towarzyszących może również polegać na świadczeniu usług w zakresie doradztwa biznesowego i edukacji finansowej (szczególnie jako pomoc w zakładaniu towarzystw ubezpieczeń wzajemnych) albo innych inicjatyw wspierających idee mikroubezpieczeń.

3. Inicjatywy niekomercyjne promujące i popularyzujące mikroubezpieczenia na świecie

Charakterystyka rozwoju mikroubezpieczeń nie może się odbyć bez podkreślenia, że ich początki ściśle wiązały się z inicjatywami komercyjnymi końca XX w., ale ich prawdziwy rozkwit rozpoczął się dopiero z początkiem XXI w. dzięki inicjatywom spoza sektora ubezpieczeniowego. Jednym z istotniejszych zdarzeń w roz-

Tabela 1. Wybrane przykłady programów i inicjatyw promujących idee mikroubezpieczeń w latach 2002-2008

Data	Podmiot inicjujący	Sposób realizacji inicjatywy
2002	Consultative Group to Assist the Poor (CGAP)	Powołanie specjalnej grupy roboczej zajmującej się mikroubezpieczeniami – CGAP Working Group on Microinsurance.
Od 2005 [12]	Grupa Robocza Mikroubezpieczeń CGAP (Consultative Group to Assist the Poor) + organizacje i fundacje towarzyszące	Platforma wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie tworzenia programów mikroubezpieczeń na całym świecie – konferencje: 1) 18-20 października 2005 Monachium (Niemcy); 2) 21-23 listopada 2006 Kapsztad (RPA); 3) 13-15 listopada 2007 Mumbai (Indie); 4) 5-7 listopada 2008 Cartagena (Columbia); 5) 3-5 listopada 2009 Dakar (Senegal).
2005 [8]	GTZ, Unia Europejska i partnerzy: uniwersytety z Köln, Rotterdamu oraz Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry (FICCI), a także Birla Institute of Management Technology (BIMTECH)	Program „Strengthening Micro Health Insurance Units for the Poor in India”. Spotkania ekspertów, polityków, pracowników naukowych i studentów w celu znalezienia rozwiązań umożliwiających wyjście z biedy i poprawę dostępności do ochrony zdrowia poprzez rozwinięcie jak najlepszego ubezpieczenia zdrowotnego z uwzględnieniem społecznych i ekonomicznych aspektów życia w Indiach.
2007 [9]	Indian Public Charitable Trust (New Delhi)	Micro Insurance Academy – Centrum Kształcenia Podstawowego w zakresie mikroubezpieczeń zdrowotnych (system kształcenia jest oparty na grach, opowiastkach, pieśniach, obrazkach i filmach poglądowych).
2007 [11]	Międzynarodowa Organizacja Pracy + Fundacja Billa i Melindy Gates (Gates Foundation)	Wsparcie w wysokości 34 mln USD dla Microinsurance Innovation Facility (MIF). MIF jest inicjatywą, która zapewnia granty i techniczną pomoc organizacjom dostarczającym usługi finansowe w najbardziej ubogich regionach świata. Jedną z płaszczyzn działania jest ogłoszenie konkursu i zapewnienie finansowania dla pilotażowego projektu nowego produktu ubezpieczeniowego dostosowanego do możliwości osób o niskich dochodach. MIF będzie również szkoliło specjalistów, którzy powielą sprawdzone i udane modele.
2008 [5]	Europejska Grupa Ubezpieczeniowa Eureko	Promocja badań i edukacji w obszarze mikroubezpieczeń przez utworzenie Centrum Wiedzy o Mikroubezpieczeniach oraz Katedry Mikroubezpieczeń na jednym z holenderskich uniwersytetów (od 2009 r.).
2008 [14]	Oxfam (międzynarodowa organizacja humanitarna, zajmująca się walką z głodem na świecie i pomagająca w krajach rozwijających się)	Wypracowanie programów mikroubezpieczeń od skutków zdarzeń pogodowych w celu obniżenia podatności na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi. Współpraca z największymi firmami ubezpieczeniowymi – oferta przeznaczona dla drobnych producentów rolnych zmagających się z nieregularnymi opadami deszczu i suszą (głównie rolnicze społeczności Etiopii).
2008 [13]	Uniwersytety z Köln, Ghany, Botswany i Malawi + Unia Europejska	Program „Pro Micro Health Insurance Africa”, którego celem jest znalezienie rozwiązań umożliwiających wyjście z biedy i poprawę dostępności do ochrony zdrowia. Wspólny projekt kształcenia studentów w zakresie mikroubezpieczeń: studenci z krajów afrykańskich otrzymywać będą dyplomy z tytułem „Specjalista z zakresu mikroubezpieczeń”, studenci niemieccy – certyfikaty o takiej nazwie.
2008 [18]	Chiński nadzór ubezpieczeniowy – China Insurance and Regulatory Commission (CIRC)	16-17 stycznia 2008 r. Pekin – specjalne warsztaty poświęcone mikroubezpieczeniom, na które zaproszono ok. 100 ekspertów i przedstawicieli firm ubezpieczeniowych (zasugerowano, że najlepszym kanałem dystrybucji odpowiednio przygotowanej oferty byłaby obecna na prowincji poczta i jej bank pocztowy).

Źródło: opracowanie własne na podstawie powołanych w tabeli stron internetowych.

woju mikroubezpieczeń było powołanie w 2002 r. grupy roboczej zajmującej się mikroubezpieczeniami w ramach Consultative Group to Assist the Poor (CGAP). Konsultatywna Grupa Pomocy Ubogim jest konsorcjum międzynarodowych organizacji humanitarnych i pomagających krajom rozwijającym się¹. Powołana grupa robocza (Working Group on Microinsurance) skupia wokół siebie różnych partnerów, w tym także firmy ubezpieczeniowe, i odpowiedzialna jest za koordynację pomocy, która przyczynia się do rozwoju i szerzenia rozwiązań w dziedzinie ubezpieczeń umożliwiających zwalczanie ubóstwa. Jednak w rozwijanie programów mających za zadanie wspieranie rozwoju mikroubezpieczeń zaangażowane są także rządy państw, organizacje pomocowe i humanitarne, fundacje, stowarzyszenia i instytucje finansowe o charakterze zarówno lokalnym, jak i ponadnarodowym, np.: Afrykański Bank Rozwoju (AfDB), Azjatycki Bank Rozwoju (AsDB), Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBRD), Komisja Europejska (EC), Europejski Bank Inwestycyjny (EIB), Światowa Organizacja Pracy (ILO), Bank Światowy i inne. Wybrane inicjatywy z zakresu mikroubezpieczeń przedstawia tab. 1.

Wiele inicjatyw niekomercyjnych nie ma tak spektakularnego charakteru, jak te zaprezentowane w tab. 1. W wielu krajach (Indiach, Arabii Saudyjskiej, Malezji, Kolumbii) podejmowane są na lokalnym poziomie i dotyczą własnego zaangażowania osób zakładających towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, spółdzielnie ubezpieczeniowe lub grupy wsparcia, które na zasadzie wzajemności oferują swoim członkom mikroubezpieczenia. Ich funkcjonowanie wiąże się z wieloma problemami wynikającymi z braku wiedzy techniczno-ubezpieczeniowej, trudności w dostępie do rynków reasekuracyjnych czy trudności związanych ze sformalizowaniem działań. Jednak zasada wzajemności akcentuje współodpowiedzialność ubezpieczonych członków za losy towarzystwa, eliminując hazard moralny, działanie celowe i niedbałość, co w powiązaniu z niższymi kosztami dystrybucji, nieuwzględniającymi prowizji dla pośredników, jest tańszą alternatywą w stosunku do ofert komercyjnych, a przez to również sprzyjającą rozwojowi mikroubezpieczeń.

4. Komercyjne rozwiązania w sferze mikroubezpieczeń

Pierwsze programy dotyczące mikroubezpieczeń – rozwijane od 1995 r. w Bangladeszu, Ugandzie i Indiach – już dawno podważyły przekonanie, że niska składka

¹ CGAP zostało powołane do życia w 1995 r. przez 9 instytucji i organizacji pracujących na rzecz rozwoju jako zewnętrzny fundusz przy Banku Światowym. Główna siedziba jest w Waszyngtonie. Celem jest opracowanie wspólnych standardów i harmonizacji działań ofiarodawców i organizacji humanitarnych w obszarze likwidowania ubóstwa w krajach rozwijających się. Przedmiotem badań i działań są najważniejsze problemy, trendy i kierunki możliwych rozwiązań w obszarze mikrofinansowania, a wyniki badań udostępniane są dużemu kręgowi odbiorców: rządowym i pozarządowym agencjom rozwojowym; instytucjom finansowym łącznie z instytucjami zajmującymi się mikrofinansami; przedstawicielom władz i regulatorów oraz innym organizacjom i instytucjom towarzyszącym (np. agencjom ratingowym, audytorom). W 2009 r. do CGAP należały 33 publiczne i prywatne instytucje i organizacje pochodzące z 17 krajów świata oraz instytucje ponadnarodowe.

nie jest opłacalnym biznesem dla ubezpieczycieli. Dla podmiotów komercyjnych mikroubezpieczenia dzięki sprawnemu zarządzaniu i polisom grupowym mogą stać się finansowo do przyjęcia. I chociaż mikroubezpieczenia nie przynoszą wielkich zysków, to budowa sieci wspólnot chronionych ubezpieczeniami umożliwia oferentom komercyjnym dotarcie do „ubezpieczeniowych pustyń” i otwiera drzwi do potencjalnego, potężnego rynku. Wprawdzie są to działania o typowo rynkowym charakterze, to jednak ważniejszy jest ich wymiar niekomercyjny – mikroubezpieczenia stają się bardzo efektywną drogą do zmniejszenia światowego ubóstwa.

Dzięki ofercie sektora ubezpieczeniowego mikroubezpieczenia dla ubogich zdobywają popularność w Ameryce Łacińskiej i Afryce. W Azji rozwijają się w takich krajach, jak Indonezja, Chiny, Indie, Sri Lanka i Tajlandia. Jednak oferta produktów ubezpieczeniowych dostosowanych do potrzeb, efektywnych i adekwatnych do możliwości finansowych jest jeszcze bardzo uboga i zaspokaja zaledwie część istniejącego zapotrzebowania.

W Indonezji światowy koncern ubezpieczeniowy Allianz obecny jest od 1996 r., jednak mikroubezpieczenia oferuje dopiero od sierpnia 2006 r. Pierwszy, dobrze już ugruntowany obszar to pilotażowy program mikroubezpieczenia kredytu. Z początkiem 2008 r. oferta produktowa poszerzona została o nowe ubezpieczenie „Payung Keluarga” (pol. parasol rodzinny) jako proste ubezpieczenie na życie na wypadek śmierci lub niezdolności do pracy głównego żywiciela rodziny. Jako nowość podkreślana jest zgodność mikroubezpieczeń z prawem szariatu w technice mikrotakaful. W kraju o przeważającej części ludności muzułmańskiej zgodność z zasadami Koranu jest niezwykle ważna, a szczególnie dotyczy to tych osób, do których skierowana jest oferta mikroubezpieczeń – bez tej zgodności w ogóle nie zawieraliby ubezpieczeń [1].

W Indiach ubezpieczenia powiązane z mikrokredytami dla niektórych grup mikroprzedsiębiorstw zostały wprowadzone jako ubezpieczenia obowiązkowe. Obok wielu innych firm ze swoją ofertą mikroubezpieczeń obecny jest tam od marca 2008 r. także Allianz. Celem sprzedaży i prowadzenia (obsługi) polis na hinduskiej prowincji Allianz współpracuje z miejscowymi „Aktywistami Społecznych Alternatyw” (ASA), w wyniku czego możliwe było zawarcie pojedynczego ubezpieczenia grupowego, zamiast zawierania indywidualnych 70 tys. umów, co znacznie obniżyło koszty administracyjne [7]. W przeciwieństwie do innych firm oferujących zestandaryzowane produkty seryjne powołana spółka „Bajaj Allianz” oferuje produkty „szyte na miarę”, w których tworzeniu biorą udział lokalne wspólnoty. Ubezpieczeniem objęte są: ryzyko śmierci, leczenie po wypadku, świadczenie na wypadek pogrzebu oraz pokrycie kosztów pobytu w szpitalu wraz z uzupełnieniem utraconego dochodu na czas pobytu w szpitalu. Po raz pierwszy także w prywatnym sektorze ubezpieczeniowym w Indiach Allianz i organizacja humanitarna Care zaoferowały także ubezpieczenia zdrowotne na bazie towarzystwa wzajemnego, gdzie ubezpieczają się całe wsie, mając wpływ na kształt nabywanych ubezpieczeń [2].

Sektor komercyjny w Kolumbii zaoferował mikroubezpieczenia po raz pierwszy w 2003 r. i do końca 2008 r. objętych nimi było ponad 5 mln osób, co stanowiło ok. 10% społeczeństwa². W 2008 r. na rynku było 11 firm oferujących mikroubezpieczenia głównie życiowe, wypadkowe, pogrzebowe i inne, jednak ich aktywność wynikała m.in. z przychylności ze strony państwa, które wspiera prywatne inicjatywy w zakresie mikroubezpieczeń³.

Chiny mają 1,3 mld ludności, aż ok. 35% musi żyć z dochodu mniejszego niż 2 dolary dziennie. Ta grupa społeczna, szczególnie z terenów wiejskich, które intensywny rozwój gospodarczy i profity z nim związane niejako ominęły, jest właśnie docelową grupą mikroubezpieczeń. Z komercyjnych inicjatyw należy odnotować działania największej firmy ubezpieczeń na życie – „China Life”, która wprowadziła program pilotażowy w 9 prowincjach rolniczych, oferując mikroubezpieczenia zdrowotne i na życie. Po fazie testowej program ma być rozszerzony na cały kraj [18].

Także inne międzynarodowe koncerny zainteresowały się mikroubezpieczeniami. AIG oferuje swoje ubezpieczenia w Ugandzie już od 1998 r., gdzie dotarło łącznie do ok. 1,6 mln klientów za pomocą 26 różnych organizacji zajmujących się mikrofinansami, a w Indiach AIG w latach 2002-2005 sprzedało około 35 tys. ubezpieczeń na życie przy udziale hinduskiej korporacji Tata, działającej w wielu gałęziach przemysłu [15]. W 2005 r. Swiss Re we współpracy z Bankiem Światowym opracował ubezpieczenia od ryzyka pogodowego dla drobnych rolników. Koncern wraz z organizacjami udzielającymi pomocy krajom rozwijającym się zaangażowany jest także na innych polach umożliwiających oferowanie mikroubezpieczeń, jednak jest to wciąż etap rozwijania, badania i sprawdzania możliwości działania. Szwajcarski Zurich wystartował w 2007 r. z zaplanowanym na 3 lata pilotażowym programem mikroubezpieczeń w Afryce Południowej i Ameryce Łacińskiej [17, s. 23].

5. Problemy rozwoju mikroubezpieczeń w krajach rozwijających się

Z ekonomicznego punktu widzenia oferty „konwencjonalnych” ubezpieczeń wraz z tradycyjnymi kanałami dystrybucji nie są w stanie objąć osób o niskich dochodach (poniżej 2 dolarów dziennie⁴) swoimi produktami. Dopiero specjalizacja i współ-

---

² Trzeba jednak dodać, że kolumbijskie „La Equidad”, towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych (niekomercyjny charakter), które powstało w 1970 r., uważane jest za pierwszą firmę ubezpieczeniową oferującą mikroubezpieczenia. Członkami towarzystwa są liczne małe spółdzielnie, organizacje pozarządowe i osoby fizyczne – razem ok. 1,5 mln członków, a ubezpieczeniem objętych jest ok. 4 mln osób (2007 r.) [3].

³ Z wypowiedzi prezydenta Kolumbii A. Uribe podczas otwarcia międzynarodowej konferencji (5-7 listopada 2008) poświęconej mikroubezpieczeniom w Cartagenie (Kolumbia) wynika, że miesięczna składka przeciętnie waha się od 4 centów do 3 dolarów, a wskaźnik szkodowości (2007) wyniósł średnio ok. 30% [16].

⁴ Zgodnie z danymi ONZ ok. 80% z ponad 5,1 mld społeczności ludzkiej krajów rozwijających musi utrzymać się z mniej niż 2 dolarów dziennie [17].

praca z instytucjami wspierającymi i lokalnymi partnerami (organizacjami zajmującymi się mikrokredytem, lokalnymi kasami oszczędności, sieciami handlowymi, bankami) pozwalają na określenie „możliwe”, a ograniczenie zakresu ubezpieczenia do specyficznych, obecnych tylko na lokalnych rynkach rodzajów ryzyka pozwala na zwrot „realne”. Dlatego też rozwój mikroubezpieczeń to wciąż początki, które borykają się z licznymi problemami okresu dojrzewania. Pomimo pozytywnych doświadczeń ze stosunkowo prostymi produktami (ubezpieczenie kredytu), szeroka i rozbudowana ochrona biednych społeczności nie jest sprawą łatwą.

Dla oferentów mikroubezpieczeń szczególnym wyzwaniem jest komunikacja z klientami. Znaczenia słowa „ubezpieczenie” nie rozumie początkowo prawie żaden z potencjalnych klientów, a wykształcenie w najlepszym wypadku ogranicza się do umiejętności czytania, ale już złożenie podpisu staje się problemem (odcisk palca bywa rozwiązaniem). Sens ubezpieczenia, którego nie da się wyjaśnić w kilku słowach, nie ma szansy na powodzenie – im prostsze oferowane ubezpieczenie, tym lepsze. Z doświadczeń wynika, że mikroubezpieczenie powinno zawierać tylko kilka jasno sprecyzowanych rodzajów ryzyka, które mają być objęte ochroną – co zarazem ogranicza zakres odpowiedzialności zakładów ubezpieczeń⁵.

Sam produkt musi uwzględniać specyficzne ryzyko związane z tym, że klienci mogą być zdolni do dokonywania jedynie drobnych, nieregularnych płatności. Bezgotówkowe systemy rozliczeń są prawie nieznanymi, a przy tym występuje brak zaufania do jakichkolwiek podmiotów o charakterze instytucji – jeśli przedstawiciel firmy ubezpieczeniowej sam nie posiada ubezpieczenia, które próbuje zaoferować, to trudno mu będzie przekonać potencjalnego nabywcę do takiego ubezpieczenia, zaufanie i wiarygodność bowiem, a nie normy prawne są podstawą jakichkolwiek umów [6].

Po stronie podażowej rynku największym utrudnieniem w poszerzaniu mikroubezpieczeń są wysokie koszty zawarcia transakcji, które wiążą się z fizycznym dotarciem do wielu potencjalnych klientów mieszkających gdzieś na dalekich prowincjach. Próby ich ograniczenia (rozwój efektywnych kanałów dystrybucji) są podejmowane na wielu płaszczyznach. Jako że często wystawiane są polisy ze składką roczną poniżej 10 dolarów, która musi wystarczyć zarówno na pokrycie kosztów działalności, jak i wypłatę świadczeń, poszukiwane są wszelkie sposoby, technologie i rozwiązania, które umożliwią sukces na tych rynkach, do czego wykorzystywane są Internet i nowoczesne technologie IT z jednej strony oraz nietradycyjne i nieformalne kanały przekazu informacji, jakimi są np. „wieści wiejskie (gminne)”, z drugiej. Ponadto brak jest danych na temat przebiegu szkodowości wielu rodzajów ryzyka i statystyk np. na temat śmiertelności, co powoduje, że trudno jest oszacować

---

⁵ Kreatywne rozwiązania pomagające w rozumieniu istoty ubezpieczeń są jak najbardziej wskazane. Grupy Tata i AIG zleciły nagranie filmu w stylu „Bollywood”, wyjaśniającego sens i cel ubezpieczeń na przykładzie dziewczyny, która traci ojca – ponieważ rodzice zawarli ubezpieczenie na życie, może dokończyć edukację, by zostać nauczycielką [15].

wielkość potencjalnych szkód, a to utrudnia właściwe skalkulowanie ryzyka. Ryzyka nie da się także indywidualizować, jak to jest przy tradycyjnym ubezpieczeniu – składki kalkulowane są dla całych portfeli ryzyka (ubezpieczane są całe zbiorowości), które z reguły także nie są różnicowane ze względu na wiek lub inne kryteria. Szczególnym wyzwaniem są ubezpieczenia w rolnictwie (od utraty plonów, chorób zwierząt) i od skutków katastrof. Integracja systemów mikroubezpieczeń w jeden uporządkowany system zabezpieczenia socjalnego w długim okresie jest także istotna – szczególnie tam, gdzie mikroubezpieczenia stanowią alternatywę lub uzupełnienie dla państwowych systemów zabezpieczenia, które zawodzą lub w ogóle nie istnieją.

Oprócz kłopotów z właściwie dopasowanym zakresem oferty ubezpieczeniowej, zarządzaniem ryzykiem lub ekonomiczną opłacalnością oferty, problemem stają się budowa i rozbudowa strony popytowej rynku. Kłopoty z oferowaniem mikroubezpieczeń wynikają z trudności związanych z pozyskaniem ochrony reasekuracyjnej lub też niewystarczającym nadzorem ubezpieczeniowym. Charakterystyczny jest także – obecny w wielu miejscach – brak ochrony prawnej dla oferentów, a brak wiedzy dotyczącej roli mikroubezpieczeń w rozwijaniu przedsiębiorczości wśród decydentów i regulatorów rynku w wielu krajach zdecydowanie ogranicza potencjał rozwoju mikroubezpieczeń na większą skalę.

6. Zakończenie

W krajach biednych ludzie na wydatki związane z wypadkami losowymi zmuszani są wydać znaczną część swoich dochodów – nawet do 40%⁶. Katastrofa naturalna niszczy często mienie i dorobek wielu pokoleń, a jego odbudowa może się odbywać przez kilka kolejnych. Utrata zbiorów w jednym roku powoduje kłopoty z wyżywieniem się rodziny przez kilka lat. Osoby i rodziny, które żyją na granicy ubóstwa, osoby z niskimi dochodami oraz niewielkie przedsiębiorstwa stanowią segmenty społeczeństwa w niektórych krajach obejmujące nawet około 80% ludności. Tradycyjni ubezpieczyciele lub systemy zabezpieczenia socjalnego nie „obsługują” tych warstw w ogóle lub jeśli już, to w niewielkim, niewystarczającym stopniu. Nie „obsługują”, ponieważ systemy zabezpieczenia socjalnego nie istnieją lub nie obejmują osób zatrudnianych nieformalnie, a dla firm ubezpieczeniowych zbyt wysokie są koszty dotarcia do odbiorców (koszty transakcyjne). Powoduje to, że wielu ludzi żyje bez jakiegokolwiek zabezpieczenia przed egzystencjalnym ryzykiem. Zarówno inicjatywy sektora niekomercyjnego, jak i oferta sektora komercyjnego pokazują jednak, że dopasowane do potrzeb i dobrze opracowane produkty spotykają się z bardzo dużym zainteresowaniem, nawet jeśli posiadane niewielkie zasoby finansowe nie wystarczają na zaspokojenie codziennych potrzeb (albo właśnie dlatego).

⁶ Jednorazowe wydatki związane z chorobą pokrywane z własnej kieszeni mogą dochodzić w krajach biednych do 70-90% (Burundi, Indie, Ghana, Kambodża), podczas gdy np. w Niemczech i Francji jest to ok. 10% [4, s. 11].

Szeroko rozumiane mikroubezpieczenia jeszcze na początku lat 90. były lekceważone przez ekspertów i niedostrzegane przez przemysł ubezpieczeniowy. Z początkiem XXI w. mikroubezpieczenia stały się jednym z ważniejszych narzędzi wspierania biednych ludzi, instrumentem zwalczania biedy i pomocy osobom dotkniętym przez różne zdarzenia i wypadki losowe. Wprawdzie zawsze znajdą się osoby, dla których ubezpieczenia nawet w skali mikro będą za drogie (ci wymagają subwencjonowania przez organizacje pomocowe i humanitarne), to obecność procesów ubezpieczeniowych daje szansę na wdrożenie rozwiązań trwałych i długofalowych umożliwiających rozwiązanie podstawowe problemów bezpieczeństwa biednych społeczności. Mikroubezpieczenia są także częścią składową wielu płaszczyzn partnerstwa między państwem a sektorem prywatnym, które to partnerstwo pozwala na zarządzanie ryzykiem związanym z katastrofami naturalnymi (powódzie, obsunięcia ziemi), są wspólnym instrumentem obniżania podatności na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi, a także polem do opracowania specjalnych programów gospodarczych (dla mikroprzedsiębiorstw) lub społecznych (edukacyjnych, zdrowotnych, żywieniowych itp.).

Po prostych ubezpieczeniach możliwe i konieczne stało się zaoferowanie w ramach mikroubezpieczeń także bardziej zaawansowanych produktów. Do tego niezbędne są jednak stosowne analizy, badania potencjalnych możliwości, rozwijanie produktów i prowadzenie wielu programów pilotażowych. To rodzi oczywiście problemy po stronie źródeł finansowania, dlatego tak istotny jest udział także niekomercyjnych inicjatyw w rozwoju mikroubezpieczeń, wspierających sektor komercyjny pomysłami, a sektor niekomercyjny wiedzą, doształcaniem i finansami. Początek XXI w. zaowocował inicjatywami wspierającymi ideę mikroubezpieczeń, co w długoterminowej perspektywie przyczyni się do ich intensywnego rozwoju, a dla wszystkich zaangażowanych stron będzie jak najbardziej pożądanym zjawiskiem.

Mikroubezpieczenia oferowane w biednych krajach mogą także przynieść wymierne korzyści dla świata zachodniego. Nowe technologie sprzedaży, kształtowanie specjalnych warunków ubezpieczenia, badania nad rozwiązaniami dopasowywanymi do rynków lokalnych, poszukiwanie produktów dopasowanych do całych zbiorowości, techniki obniżania kosztów itd. są elementami stanowiącymi dobro wytworzone. Rozwiązania wypracowane na tamtych rynkach i przeniesione na te tradycyjne korzystnie wpływają na rozwój ubezpieczeń, których innowacyjność ograniczona jest zamkniętym kręgiem wieloletnich tradycji.

Literatura

- [1] Allianz – *Mikroversicherungen für arme Familien in Indonesien*, Allianz, <http://www.allianz.com/de/presse/newsdossiers/mikrofinanz/news4.html>.
- [2] Allianz und Hilfsorganisation CARE bieten *Mikroversicherungen in Indien an*, http://www.finanzen.net/nachricht/Allianz_und_Hilfsorganisation_CARE_bieten_Mikroversicherungen_in_Indien_an_691254.

- [3] Almeyda G., Schwartz K., Potter E., *La Equidad – Colombia. CGAP Working Group on Micro-insurance, Good and Bad Practices*, Case Study No. 12, http://www.munichre-foundation.org/NR/rdonlyres/6E485F34-BEF7-4A08B96FD4881457111A/0/CS5LaEquidadCaseStudy_Micro-insuranceCentre_AACMIS.pdf.
- [4] Degens P., Leppert G., *Mikroversicherungen in der EZ*, http://www.microhealthinsurance-africa.org/fileadmin/user_upload/Degens-Leppert-2008_Presentation-Mikroversicherungen-in-der-EZ.pdf.
- [5] *Eureko: nowy impuls dla mikroubezpieczeń*, komunikat prasowy z dnia 1 października 2008, www.eureko.pl/download/eureko_-_nowy_impuls_dla_mikroubezpieczen.pdf.
- [6] Hüppi R., *Mikroversicherungen*, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, <http://www.berlin-institut.org/online-handbuchdemografie/entwicklung/mikroversicherungen.html>.
- [7] *Innowacyjne produkty społeczne: mikroubezpieczenia*, CSRinfo, <http://www.csrinfo.org/pl/artykuly/innowacyjne-produkty-spoeczne-mikroubezpieczenia.html>.
- [8] *Krankenversicherung für die arme Bevölkerungsschicht in Indien*, Geld-Welten.de, <http://www.geld-welten.de/news/neuesten/krankenversicherung-fuer-die-arme-bevoelkerungsschicht-in-indien.html>.
- [9] *Micro Insurance Academy*, <http://www.microinsuranceacademy.org/about>.
- [10] *Mikrofinanse – narzędzie walki z wykluczeniem*, http://www.mfc.org.pl/images/pliki/policybrief_pl.pdf?PHPSESSID=ddb76a08b7763e593f235848277a3753.
- [11] *Mikroubezpieczenia: MOP i Gates Foundation*, CSRinfo, <http://www.csrinfo.org/content/view/153/47/lang>.
- [12] *Mikroversicherung – Projecte*, Münchener Rück Stiftung, <http://www.munichre-foundation.org/StiftungsWebsite/Projects/Microinsurance/de/>.
- [13] Noack M., *Mit Mikroversicherungen gegen Mega-Armut*, <http://www.campus-web.de/3/2064/6044/>.
- [14] *Problem klimatu a prawa człowieka*, Oxfam International, 2008, www.ekologia.pl/artykuly/46_Raporty/1491_Raporty/6897_Problem_klimatu_a_prawa_czlowieka.html#anchor_1.
- [15] Reinhard D., *Viel versprechende Möglichkeiten*, „E + Z” 2006/1, www.inwent.org/E+Z/content/archiv-ger/01-2006/schwer_art6.html.
- [16] Uribe A., *Mikroversicherungen sollen Risikomanagement für arme Menschen bieten*, http://www.epo.de/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=4348.
- [17] Vetterli M., *Versicherer entdecken die Ärmsten als Kunden*, „Wirtschaft” 3.09.2007.
- [18] *Wege aus der Massenarmut – Mikroversicherung in China*, Münchener Rück Stiftung, http://www.munichre-foundation.org/StiftungsWebsite/Projects/Microinsurance/2008Microinsurance/de/Microinsurance_Workshop_Beijing_Summary08.htm.

MICROINSURANCES IN THE WORLD – COMMERCIAL AND NON-COMMERCIAL SUPPORTING INITIATIVES

Summary: Microinsurance is a specific type of insurance directed towards people of low income, based on traditional insurance rules and processes. The idea of microinsurance was initiated in order to lift one of the developmental barriers for poor people. Initiatives of non-commercial sector as well as the offer of commercial sector show that products well-prepared and well-adjusted to the needs are widely accepted. Microinsurances are also a component of many planes of partnership between the State and a private sector, which includes risk management connected with natural disasters (floods, landslides), it is a common instrument of decreasing susceptibility to threats connected with climatic changes as well as a field to work out special economic (for microenterprises) or social (educational, health, dietary) programmes.